

KÁLVINISTA VILÁG.

REFORMÁTUS EGYHÁZTÁRSADALMI FOLYÓIRAT

Krisztus uralma.

Izráel népe forró reménységgel várta a Gyermek, a Fiú megjelenését, akinél örökkévaló uralom és népének örök hatalma s jólléte leszen.

Karácsony éjszakáján angyalok hirdették, pásztorok, blöcsek üdvözölték Jézusban a megígért Gyermek, a Fiú megjelenését.

Egy nép izzó reményeinek és vágyainak Messiásaként nőtt fel a gyermek. Az uralom az ő harcos kezében leszen, gondolták a rabiga alatt nyögő hazafiak s lelki szemeikkel már látták a győzedelmes szablya villogását, amellyel harcra hívja őket a zsarnokság ellen.

Az uralom az ő sarkai alatt leszen, lihegett a reménység és hosszúvágy, kéjelegve a letiport ellenség vérében gázoló, a megalázottat sarka alá tipró, nemzeti hős képének fantasztikus álmomalakjában.

Az uralom az ő koronás fején leszen, a Dávid trónján, amikor harcai után békességben fog országolni, meghódított ellenségei és fölszabadított népe felett: epekedett a jobb világot, világbékét sóvárgók szíve.

És ime, az uralom nem az ő harcos kezében, nem az ő bosszuálló sarkai alatt, nem az ő győzelemmel koronázott fején ragyogott föl örökkévaló dicsőséggel, hanem, amint a próféta az Isten lelke által megjövendölte, az uralom az ő válán leszen! Úgy lett: Krisztus vállaira nehezült a felséges uralom, a teherhordozás, a szolgálat uralma. Csodálatos királyságnak trónusa az ártatlan szenvedés Keresztje s birodalmának törvénye és alkotmánya az önfeláldozó, isteni szeretet lett.

Ezt az uralmat gyakorolja Krisztus, mint Csodálatos Tanácsos, mint Isten hőse és mint a Békesség Fejedelme.

A szent Isten előtt bűnös emberre ki van mondva az örök halál. Hogy van egy szent Isten, ez maga halálos félelem, elzúzó iszonyat a bűnre nézve, mikor valósága a bűnös szívbe nyilallik. Felséges, isteni törvény kárhóztatja halálra az Isten szentségét sértő és káromló bűnt s akármerre nézz, csak ítélet szikláit merednek feléd, melyeken össze kell zúznod átkozott fejedet. Az égi seregek elrejtik ragyogó arcukat, hogy ne lássák a halálos csapást, melynek sújtó pallosa már fölillant az angyal kezében. És ekkor megszólal a csodatanácsos szózata. Hadd álljak én oda helyettük az ítélet lesújtó pallosa alá, adjam én érettségem magamat, hadd legyen az én vereségem bűneik büntetése, mert sajnálom, szeretem s meg akarom menteni őket. És Isten felel: Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm! Isten a maga örök tanácsában elfogadta Krisztus áldott szeretetének örök elégtételét s a Fiú megüresíté magát, szolgai formát véve magára, s úgy jött az emberek közé. Csodálatos tanácsa itt is felhangzott: Istentől remegő, bűnös lelkek, rajtam keresztül lépjete az Úr elé, rejtőzzetek sebeim mélyébe, takarózzatok érdemem fénypalástjába s úgy jöjjetek az Atya elé, hadd vigyelek én titeket oda. Senki sem mehet az Atyához másként, mintha én viszem oda, mert a maga mivoltában és a maga lábán ember nem állhatna előtte. Csak ha engem szeret, belém fogózik, a hit által magát velem egynek tudja, akkor járulhat Isten elé úgy, mint bűnbocsátó Kegyelem elé. Csodálatos tanácsos, aki magamagát tette úttá számunkra az Atyához.

A bűn abból meríti erejét és folytonosságát, hogy a rabjává tett embert a gyűlölködés és bosszúállás lelkével mérgezi meg s minden tettében a bosszúnak maga kap új lángra és harapózik tovább. Az emberek azt hiszik, hogy a bosszúállás erő és a bosszúálló hős, pedig valójában ez az emberi természet legnagyobb szolgasága és megaláztatása. Az Isten hőse megfordította az emberi természet szomorú törvényét s megmutatta, hogy a bűn felett csak egy hatalom győzedelmeskedhetik: a szelidség ellenállhatatlan, a bűnt lefegyve-

rező és továbbharapózásra képtelenné tevő, isteni ereje s csak egy olyan királyi életerő van, amely erősebb a halálnál: a szeretet. Az Isten hőse csodát művelt: az önmegtágadás és önfeláldozás által megtanított hőssé lenni önmagunkkal szemben. Megtanított arra az isteni tudományra, hogy a magunk bűnével szemben oroszláni bátorsággal harcoljunk, a ráinktörő gonosszaggal szemben pedig bárány szelidségével viseltessünk. Ez az a magatartás, melyet a Sátán nem bír kiállani és amellyel szemben kínjában összegörnyedve kénytelen saját fejét zúzni össze a Golgota szikláján. Mikor ilyen tanítványai lépnek elő Krisztusnak, a mennyben angyali karok diadaléneke zengi az Isten hősének győzelmi dalát: Halleluja! Győzött a Juda nemzetségéből való oroszlán, ama megöletett Bárány. És a te szíved újjong azon, hogy ez nem ellenmondás, hanem az Isten minden értelmet felülhaladó Igazsága.

Ezeknek szól az apostol áldása: Az Úristen békessége uralkodjék a ti szíveteken! Az Isten békessége Krisztusban uralkodik, mert ő a Békesség Fejedelme. Nincs békesség sehol, soha, csak a Krisztus keresztje alatt.

*Szegény, vak gyermeked,
Míg tapogatva jártam,
A Lélektől vezetve
Keresztedhez találtam.
A hályog leesett.*

*Szemgyógyító írjával
A bűnbánat könnyének
Megkented a szemem,
Hogy megismerjen Téged,
Óh Örök szeretet!*

Békesség b e n n e m, mert lelkiismeretem fölszabadult a bűn nyomása alól, amelyet immár gyűlölök és szívem csendesen pihen Istenben, akit immár örökre, zokogó hálával imádkok és szeretek.

Békesség r a j t a m, mert szívem csendessége átsugárzik egész életemen s bizonyossá tesz engem a Krisztus édes uralma felől.

Békesség általam, ha Istennek és lelkiismeretemmel kibékültem, kibékülök kötelességeimmel és embertársaimmal is s munkatársa leszek annak, aki, lerontván a közbevett választófalat, egyé teszi mindakét népszéget, békességet

szerevén a Keresztfa által, melyen odaszegeztetett a kígyó mindörökre.

Csodálatos tanácsos, Isten hőse, Békesség Fejedelme: áldott légy, hogy isteni uralmaddal örökéletre szabadítottad fel Ádám elveszett magvát, vállaidra véve a Kereszt királyi terhét.

Mindenekfelett áldással Seregeknek Ura, Szentháromság, egy örök, igaz Isten, kinek buzgó szerelme escelekedte ezt!

Makkai Sándor.

A KERESZTYÉN NAPISAJTÓ.

Mindenki tudja, hogy az emberi kultúra és civilizáció történetében micsoda fontos helyet tölt be a sajtó. A rotációs nagy kerekei dübörögve forognak a négy égtáj felől jövő hírek összegyűjtésének és a szélrózsa minden irányába való tovább juttatásának szolgálatában. Békés lámpafénynél a téli estéken, a hús verandán nyáron, sebtében elköltött reggeli mellett, kis faluhelyen éppúgy, mint a tömérdek metropolisokban: az újságolvasók megszámlálhatatlan tömege aránylag nagyon rövid idő alatt készen kapja az első kézből szerzett információkat, nemzeti, nemzetközi, politikai, társadalmi, gazdasági, művészeti, világeseményszámba menő és helyiérdekű történésekről. A nyomtatás és lapelőállítás technikájának fejlődése valósággal varázslatos módon önti az ismeretnyújtó, hírszállító, széleskörű tájékoztatást repítő hírlapanyagot, szerte a globuson, minden rendű, rangú és fajú embernek. Mint valami hatalmas fényszórók a sugarait, úgy terjesztik és küldik a nagy sajtóvállalkozások a maguk ujdonságközléseit a világ körül és kontinensek életének, világrészek megmozdulásainak válnak összekötő és közvetítő útjaivá.

Imponáló és hatalmas munka ez. Világperspektívák tárulnak fel az ember előtt és népmilliók közös sorsának együttérzésében emelkedik általa a lélek.

Szűkebb körben a sajtó a nemzeti eszmények, fajszeretet gondolatának őre és ébrentartója. A népi kultúra szóvivője, hangadója, bátorítója s ezáltal előmozdítója. Különböző társadalmi rétegek egymásba olvasztója, összhangba hozója.

Ezeket mondhatjuk el a sajtóról általában. Ilyen célkitűzések előtt pedig csak tisztelettel és hódolattal lehet megállni. Hogy áll azonban a helyzet, ha most már a nagy koncepciók széles arányai között az újságírás technikájának apró részletei közé vetünk egy tekintetet?

Sajnos, a nagy világperspektívák nagyon gyakran összezsugorodnak és beleszorúlnak a Havas, Reuter, Stefani, Rador ügynökség egy-egy süngönyébe. A nemzeti ideálok és eszmények szétmorzsolódnak és egyetlen nagy egység helyett kicsinyes pártpolitikai surlódások órlésében szinte el is kallódnak a különböző érdekeltségek újságszerveinek egymásközti polemijában.

A főhasábokat, a lapok terjedelmének nagyobb részét inkább olyan szenzációs hírek és színes riportok foglalják el, amelyeknek olvasása nem csak hogy nem emel fel az eszmények honába, hanem egyenesen pirulásra késztet ember-testvéreink miatt. Gyilkosságoknak, öngyilkosságoknak, lopásoknak és munkanélkül meggazdagodni akaró kalandorok fondorlatainak kiszínezett, hátborzongató és idegeket kuszáló leírásain akad meg minduntalan a szemünk. Már pedig, noha elismerendő, hogy a zszurnalisztika tiszteletreméltó lelkesedéssel emeli magasra magasztos eszmények és szent célok zászlaját is, de önmagában letompul és lefokozódik az így elért jó hatás annak a riportelemnek a túltengése folytán, amely a bűnök fekélyeit viszi házról-házra a nyomtatott lapokon. Igaz, hogy ezek a bűnök a való élet szüleményei, megvannak, lehetetlen észre nem venni őket és vétek volna szemet hunyni, előttük, vagy elhallgatni akarni őket. De a bűnökre való rámutatásban különbség van a mód és mód között. Az igazi publicista eszménye az, hogy a bűn feletti kérelhetetlen ítéletmondással javítson és reformáljon, nem pedig az, hogy a fantázia izgatásának olcsó eszközeivel boule-

vard sikert arasson s aránylag jelentéktelen kis esetekből is elképesztő nagy szenzációt kovácsoljon. Az ilyesmi lehet érdekesítő és ingerlő az olvasóközönségre nézve, de erkölcsi jóhatása semmiesetre sincsen. A tény ma az, hogy a gyermek és az ifjú, amikor az újságghasábok felé hajolva olvas és informálódik afelől, hogy mi az élet, nagyon sivár, nagyon szomorú és nagyon sötét szempontokat kap: sokkal több rossz hatást vesz, mint jóra indítást.

Már pedig a napisajtó nemcsak unalomüző, vagy szórakoztató eszköze az emberiségnek, hanem szükségképen nevelőjének és irányítójának kell lennie. S ha nevel és irányít, akkor feltétlenül olyan célkitűzéssel kell dolgoznia, amiért érdemes a fáradozás. Nem lehet beérnie akármilyen futólagos értékű céllal, hanem maradandó, örökbecsű, mindennél magasabbrendű cél felé kell törekednie. S ennek megfelelően azokat a legjobb és legalkalmasabb eszményeket kell propagálnia és kolportálnia, amelyek a legbizonyosabban mozdítják elő az emberiség javát.

„Egy hírlap oly felette s rendkívül éles fegyver, melylyel csudákat is mívelhetni ugyan, de a lehető legnagyobb veszélyeket is felidézhetni“ — mondja „Kelet népe“ c. művében egy helyen Széchenyi, hogy aztán később eképpen folytassa: „És éljünk csak a sajtóval, mely magában a lehető legjobb, de alkalmazása által a lehető legrosszabb is lehet, minden cél és határ nélkül és engedjük csak meg, hogy azal mindenki kénye-kedve szerint élhessen: akkor, valamint a korhely, ki céit és mértéket nem ismer, az Isten adományait magára és másokra nézve méreggá változtatja, úgy lesz köztük elég, kinek kezében a sajtójog, ezen legszebb emberi jog, a gyilkosnak gyilkánál, a gyújtogatónak kanócánál nagyobb átokká fog válni.“ A lényeg Széchenyinek ebben az aggodalmaskodó felkiáltásában is az, hogy ha a sajtó működését bizonyos magasztos és önmagukban garanciát nyújtó eszmények és szempontok mértéke nem kötné és nem irányítaná, akkor a sajtó méltatlanná válna rendeltetéséhez. Ebből viszont világossá válik, hogy akkor tölti be, vagy akkor közelíti meg a sajtó leginkább a rendeltetését, ha minden

szempont és eszmény közül a legmagasabbat, a legjobbat, a legtökéletesebbet írja jelszó gyanánt a zászlójára.

Erre minden újságszerkesztő azt fogja felelni, hogy az ő lapja igenis egy eszmény szolgálatában áll. Hogy csak éppen ötletszerűen kikapott példákkal éljünk, az egyik — mondjuk — a pacifizmus szolgálatában áll, a másik a demokrácia érdekeinek a biztosításáért és kivívásáért harcol, van aki a konzervativizmusra esküszik és régi, kipróbált értékek megőrzéséért küzd, van, akinek nem kellene az elavult kerek és gondolatok, tehát radikális változásokat sürget. És kétségtelen, hogy mindenikre lehet sajtóorgánomot építeni.

Most egy kérdést. Miért van az, hogy sokszor merőben ellentétesek azok a célok, amelyek mellett egyes sajtóorgánumok lándzsát törtek? Nem lehetne-e egy olyan átfogó nagy eszményt találni, amely a széthulló és antagonizáló részletszempontokat egységesítené és harmoniába hozná? Vagy viszont: miért olyan nehéz sokszor a sajtó orientációja, hogy pozitívumok nyújtása helyett óvatosságból, megfoghatatlanul széles általánosságokban, kénytelen mozogni. Nem lehetne-e erre az esetre most már egy olyan abszolút, konkrét eszményt találni, amelynek megragadása a szétfolyó körvonalakat mind határozott formába tudná hozni és tétova helyzetekben is bizonyosságokat tudna nyújtani?

Illusztrálásul az elmondandónak vegyük az imént említett pacifista laptipust és egy demokrata laptipust. Mindkettőnek megvan nemcsak a létjogosultsága, de egyenesen nélkülözhetelen, hogy meglegyenek. Azonban, ha visszapillantunk a történelembe, azt látjuk, hogy a pacifizmus csirái már sokkal Krisztus előtt ott éltek az emberiség lelkében: Thukydidesnél olvashatunk népekről, melyek belecsömörlöttek a háborúba, ligákat formáltak további ellenségeskedések meggátolására, esküvel esküdtek, hogy nem kezdik el újra. S mégis, minden pacifizmus dacára most a XX. század második negyedében is ölik egymást az emberek. S a világ egyik legrégebbi írott könyvében, egy kb. 6000 évvel ezelőtt keletkezett egyiptomi halottas könyvben már előttünk áll a demokrácia és népegyenlőség alapp princípiuma: „Légy jó a szolgálkhoz,

azok is emberek, mint te vagy.“ Tehát a gondolatok roppant régiiek. Csak a gyakorlati keresztülvitelük nem sikerült. Ennek pedig egyedül az az oka, hogy az eszmények harcosai mindig emberi erőre, az emberi elme hatalmára számítottak és támaszkodtak — és mindig későn, vagy egyáltalában nem vették észre, hogy ez nem elég. A példa gyanánt felhozott pacifista sajtóorgánum, éppen úgy, mint demokrata társa, járt úton járva sem érhetik el felfogadott céljukat, ameddig sajátos programjukat egy új vágányra át nem váltják.

Az a mindent átfogó szintézis, az az egyetlen koncepció, az az univerzális eszmény, ami minden nemes és magasztos célt egybefoglal, egyetemes jelentőségüvé tesz és maradandó belső értékkel tölt meg, a Krisztus evangéliuma.

A keresztyénség úgy a politika, mint a közgazdaság, valamint a társadalmi élet, a tudomány, a művészet és bármilyen életmegnyilvánulás terén a legnagyobb és legátfogóbb szempontokat mutatta fel, tehát a sajtó annyiban felelt meg fenntebb részletezett céljának, amennyiben a keresztyénség nyújtotta eszményeket tenné a magáéivá.

A keresztyén kritika szempontjából tehát az a napilap, amely nem áll a keresztyénség eszmei alapján, fogyatkozásban levőnek találhatik. És ez mindjárt kizár témánk köréből egy egész csomó olyan újságot, amelynek kifejezetten nem keresztyén programja van.

De maradnak azok a lapok, melyek a „keresztyén sajtó“ neve és égisze alatt helyezkednek el. Ha ezt a bibliai ígét: „Gyümölcseiről ismeritek meg a fát“ értelmezhetjük úgy, hogy egy fa nem ér semmit, ha nem azt a gyümölcsöt termi, amelynek produkálására elültették és ápolják, akkor az is bizonyos, hogy nem elég ha egy lap keresztyénnek mondja magát, ha eredményeiben, a körülötte kialakult olvasókörben, az általa befolyásolt atmoszférában nem teremtett igazi keresztyén légkört. A keresztyén sajtónak tehát kötelességei vannak a keresztyénség propagálása terén.

A társadalom viszont állandó csoportokból, vagy rétegekből áll. Egy-egy ilyen szegmentumát a társadalomnak közös érdekek és szellemi kapcsolatok tartják össze. Állandóan

szellemi áramlatok özönlenek rajta végig, amelyek a csoport gondolati és érzelmi egységét, valamint kollektív egyéniségének fennmaradását biztosítják. Közös eszmények és érzések nélkül a csoport széttagozódna, éppen úgy, ahogy az emberi szervezet leromlana, ha nem hatná át a vérkeringés.

Az ilyen csoportokat különböző eszmeekörök tartják össze, s az eszmevilág különbözősége alapján társadalmi, faji, foglalkozási különbség szerint meghatározható külön csoportok helyezkednek el egymás mellett. Azonban a sajtónak módja van rá, hogy a különböző csoportok mindegyikéhez hozzáférközhessen.

Hogy mi a jelentősége ennek, azt akkor foghatjuk fel, ha számbavesszük a lehetőségeket. Köztudomású dolog, hogy a tömeghatás, tömegakció milyen ellenállhatatlan erővel sodorja magával az útjába kerülőket. S a napisajtó rendkívül befolyásos tényezője lehet a tömeghangulat irányításának. Ha ezt a befolyását nem forgácsolná szét apró és csak részletértékű összetevők között, hanem olyan domináló egységű és teljességű szempontokkal igyekezne hatást kiváltani, amelyeket a keresztyénység ajándékozott a világnak, régóta megszűnt volna minden ellentét, baj, zavar és félreértés a földön.

Igaz, hogy ez a látás a szóbanforgó tömegek diszpozíciójától is függ. Bizonyos előfeltételekre van szükség. Például olyan viszonyokra, mint az emberiség, vagy egyes országok történetének azok a szakaszai, amikor az emberek nyugtalanokká, türelmetlenekké, elégedetlenekké válnak valami okból; elégtelenek meglévő intézményeikkel, a környező keretekkel; de nem tudják világosan, hogy hol van és mi a hiba? Szívük szerint már nem kapcsolódnak szervesen a fennálló formákhoz és intézményekhez, de még nem találják meg az elveket és a megoldást, ami után óhajtoznak. Ilyenkor rendkívül érzékenyek minden hatásra és bámulatos készséggel hajlanak egy-egy erélyes, öntudatos vezető szavára, aki határozott elvekkel és programmal jön. Azok a nagy mozgalmak, amelyek a világot magasabb erkölcsi és

szellemi színvonalra emelték, általában ilyen viszonyoknak köszönhetik a megszületésüket és külsőleg a sikerüket.

Maga a keresztyénség is ilyen korszakban hatott és terjedt: a nagy világpolitikai zürzavarban ide-oda lökdösött egyszerű palesztinai köznép boldogan és elragadtatással hallgatta Jézust. Ilyen körülmények segítették elő a keresztyénség minden nagy reformjának a véghezvitelét is. Savonarola, Huss János, Luther, Zwingli, Kálvin ilyen kereső, sóvár lelkekben találták meg azokat, akik aztán az eszmék lelkes és erőteljes hordozóivá lettek.

De aligha volt még ziláltabb, keresőbb, tétován kapkodóbb korszaka a világnak s benne a mi népünknek, mint ma. Ha a publicisztika egy akarattal, egységes lendülettel a keresztyénség kétezere éven át kipróbált diadalmas eszményeit és programját hirdetné és tűzné célul, olyan csodák mehetnének végbe, amilyenekre nem volt még példa a történelemben.

Ain szomorú tapasztalat, hogy nálunk az ügynevezett keresztyén sajtó nem él ezekkel az erőkkel. És hogy nem él, arra egész statisztikát lehetne összeállítani bizonyítékul. Sőt, nemcsak hogy nem él, hanem majdnem kerüli még a látszatát is annak, mintha a keresztyénséggel vagy általában a vallásssággal valami kapcsolata volna.

Sajnos, nálunk valami rosszul értelmezett modernség, valami különös szellemi strukturáju ügynevezett felvilágosodottság lenézi a vallásos lelkek, az öntudatos keresztyének igényeit. Azonban ez a helyiérdekű, kicsinyes gőg és a hitbeli kérdésekben tanusított közöny egyáltalán nem az, aminek a reprezentánsai hiszik, t. i. nem előrehaladottság és modernség, hanem éppen ellenkezőleg: elmaradottság és tájékozatlanság. Legalább is tulzó lokálpatriotizmus kellene ahhoz, ha azt mondanók, hogy mi előbbre vagyunk, mint Amerika, Anglia, Hollandia, Svájc. Már pedig ezekben az országokban az újságírás elérte a kötelességét és buzgó, odaadó, lelkes munkatársa a keresztyénségnek. Vegyen az ember a kezébe egy példányt a New-York Timesből. Ha az összes magyar nyelven megjelenő napi, heti és havilapok

példányszámát összetennők és tízzel megszoroznók, akkor érnék el megközelítőleg ennek a lapnak a publicitását. Igazán világlap. És mégis a legeminensebb helyen ad teret az egyházak híreinek — sőt állandó különrovata van vasárnapi tanítások és bibliai leckék számára.

Miért fél nálunk a napisajtó annyira a keresztyénségtől? Miért huzódik tőle? Azért, mert nem ismeri.

A mi közvéleményünk igen hajlamos azt hinni, hogy a keresztyénség egyet jelent a felekezetieskedéssel, vagy hogy keresztyénnek lenni annyi, mint bigottnak lenni és hogy a vallásosság a világtól való passzív, tétlen, ernyedő elfordulást jelent. Pedig mindez tévedés: az igazi keresztyénség nem feneklik bele a felekezeti háborúk kátyúiba, mert keresztyén megértéssel az egyik felekezet a maga speciális értékeinek ápolása, fejlesztése és becsülése közben is tiszteletben tudja tartani a másik felekezethez tartozó keresztyén testvér meggyőződéseit. Bigottériát sem jelent a keresztyénség, mert legigazibb életmegnyilvánulásaiban épen az jellemzi, hogy kerüli a frázisokat, a látszatjelenségeket és a gögös exkluzivitást. Végül, a keresztyénség szükségképen az aktivitás vallása. Lángoló példa erre maga a kálvinizmus, amely a legegyetemesebb világprogramm, a legegyetemesebb szellemi irányzat, a legaktívabb világnézeti elv.

Mind a történelem, mind a jelenkori élet tanúságai azt bizonyítják, hogy a keresztyén hit, szeretet és szolgálat a legnagyobb mértékben mozdították elő az emberiség fejlődését. Ott van példa gyanánt *Livingstone* Dávid, akinek Afrika javára és érdekében kifejtett áldozatos szolgálatát az az öntudat táplálta, amely az ő Jézus Krisztussal való személyes, belső életviszonyából származott. Belső, hatalmas vallásossága és Isten kegyelmének tényleges megtapasztalása tették képessé őt, hogy legyőzze az előtte álló óriási nehézségeket s véghezvigye Afrikára nézve transcendens jelentőségű nagy művét.

Mikor az újságíró *Stanley* Henrik rábukkant *Livingstonera* Afrika mélyén, ezt írta a lapjának: „Négy hónapig és négy napig laktam egy kunyhóban, vagy egy sá-

torban vele; de sohasem tudtam felfedezni semmi fogyatkozását. Úgy jöttem Afrikába, mint egy a vallással szemben teljesen elfogult ember, aki a legrosszabb fajta hitetlen voltam Londonban. Egy magamszerű riporternek, akinek háborukkal, népgyűlésekkel, politikai összejövetelekkel van tennivalója, az ilyen érzelmi dolgok kívül esnek az érdeklődési körén. Hanem aztán ott hosszú időm volt az elmélkedésre. Távol a világias világtól, elnéztem azt a magános öreg embert s azt kérdeztem magamtól: Miért van ez itt? Mi lelkesíti vajjon? — És lassan-lassan megtértem mellette.“

Hála Istennek, a mi szűkebb világunk keresztyén sajtószcrvei is kezdenek a Stanley nyomába lépni. Már látják a keresztyénség jelentőségét és ennek sok tanujelét adják abban a küzdelemben, amelyet egyházaink javának és felekezeti iskoláink boldogulásának érdekében kifejtenek. De most talán még nem elég öntudatos ez a meglátásuk. Most még olykor összetévesztik az eszközt az eszménnyel, amikor az egyházakat és iskolákat mint nemzeti kultúraszerveket támogatják. Mert az egyház és az iskola több ennél: a Krisztus evangéliuma, az Isten országa eszményének az eszköze — s ez az a végső cél, amely mindannyiunk erejét, szolgálatát és áldozatát kéri.

Ehhez azonban a sajtóval együtt egész keresztyén társadalmunknak hozzá kell még nőnie. Mert ma nincs öntudatos keresztyén közvéleményünk. Ha igaz az, hogy a sajtó azt adja, amit az olvasók akarnak, akkor ne fogadja el a társadalom a felszínest, az efemert, hanem keressé és követelje az örökkévaló igazságokat s ebben az esetben a sajtó egész bizonyosan az lesz, aminek lényege szerint lennie kell.

A lélek fegyvere az Ige. Az ige élőszóval való hirdetésének pedig hatalmas testvére és fegyvertársa a toll és a nyomtatott betű. Az isteni ige fegyvereiül odaszegődött toll és betű minden idők leghatalmasabb csatanyerését biztosítaná: Isten dicsőségének diadalát a bűn, a sötétség és a gonoszság felett.

Maksay Albert.

Az Ige fényénél.

Karácsony előtt.

Lukács ev. 2. rész 34—35. vers.

Ezt a pár sort karácsonyi ajándéknak szántam épen Neked, aki e sorokat olvasod. Én nem törődöm azzal, hogy figyelmesen, érdeklődve vagy unottan, esetleg mosolyogva olvasod. Nekem csak egy fájna, ha olvasatlanul tennéd félre, mert ajándéknak szántam. Egy ajándékot pedig akármilyen együgyűnek vagy értéktelennek látszik is, illik elfogadni. Pár sor lesz csak az egész, nem fogom figyelmedet sokáig igénybe venni, tudom sok más, sürgősebb dolgod van ilyenkor karácsony előtt. De mégis hallgass meg, hiszen unalmasabb és kellemetlenebb látogatót is elfogadsz, ha az a kellő formák között kopogtat be Hozzád.

Mindössze egy rövid kérdéssel alkalmatlankodom: K o m o l y a n l e s z á m o l t á l e m á r a z z a l a G y e r m e k k e l , a k i n e k s z ü l e t é s ü n n e p e a k a r á c s o n y ? Egyáltalában próbáltál-e leszámolni Vele? Vagy pedig olyan jelentéktelen valakinek tartod Őt, aki fölött egyszerűen napirendre lehet térni? Akivel szemben nem szükséges leszögezned az álláspontodat? Ha meggondolod, hogy 2000 év sem tudott homályt borítani nevére, sőt ezalatt az idő alatt szülőfaluja ismeretlen magányából a világérdeklődés piacára lépett, ha meggondolod, hogy ma azok a népek járnak legelől a világversenyben, amelyek az Ő egyházához tartoznak; hogy a földkerekség lakóinak egyharmad része — legalább a statisztika szerint — az Ő követője, ha számba veszed, hogy nincs a mai életnek egyetlen olyan áldásthözö berendezkedése, mely valami módon Ő benne összefüggésben ne lenne: beláthatod, hogy nemcsak vallási kérdés, amelyet elődbe dobtam. Gondolkozó ember nem élhet ma úgy ebben a világban, hogy ne döntsön e kérdés felett: Kicsoda a Jézus? Ne abból a szempontból nézd, hogy kicsoda volt a multra, az emberiség előhaladására nézve. Se abból, hogy kicsoda, mi a jelentősége az egyházra, vagy a fajunkra nézve. Ezzel csak megkerülöd a kérdést. Kicsoda a Jézus Neked? Mit gondolsz, mit hiszel Te róla? Ez a kérdés.

Tudom, hogy szeretsz minden kérdéssel szemben önállóan foglalni állást. Nem akarsz a mások véleménye előtt gondolkozás nélkül meghajolni, nem töröd, hogy mások a sa-

ját véleményüket Reád erőszakolják. Ha valamely kérdés tisztázatlan előtted, akármilyen jelentéktelen is az különben, utána szoktál nézni. A lexikonban vagy más alkalmas helyen. Épen azért én nem akarok most mást, mint elődbe tenni ezt a kérdést. Még azt sem próbálom bizonyítgatni, hogy milyen fontos, jelentős ez a kérdés. Égyáltalában nem akarlak kioktatni. Nem akar ez a pár sorom több lenni, mint az útjelző oszlop felírása. Elolvasása nem kötelez arra, hogy kövesd az általa mutatott útírányt.

A karácsony itt van ismét ajtód előtt. Hátha nemcsak azokra az ajándékokra gondolnál, amelyeket karácsonykor Te kell hogy adj, hanem arra is, amit a karácsony adhat Neked?

Ha tovább nem jutnál is egyelőre, mint hogy nyilvánvalókká lennének szíved gondolatai, már akkor sem telne el haszon nélkül ez a karácsony a lelkedre nézve.

G. L.

H I R E K .

Booth, az Üdvhadsereg tábornoka, németországi látogatása során Berlinben, a Busch-cirkuszban nagygyűlést tartott, amelyen a mentőállomások támogatására hívta fel a hallgatóságot. Többek között arról beszélt a tábornok, hogy azok akik az Üdvhadsereg lepra-állomására kerültek, később gyógyultak a leglelkesebb hívei lettek az Üdvhadseregnek.

A Sorbonne egyetem külföldi hallgatóinak számáraól érdekes statisztika jelent meg Párisban. Eszerint a Sorbonnara az idén ötszáz örmény, háromszázötven orosz, háromszázötven kínai, kétszázötven román, kétszáz-kétszáz szerb és török, száz-

huszonöt görög, száz lengyel, hetvenöt olasz és — hat német diák jár be mint rendes hallgató. A statisztika szerint a svájci, csehszlovák, holland és svéd hallgatók összevéve is igen kevesen vannak a Sorbonneon. A magyar hallgatókról nem szól a kimutatás, pedig bizonyára vannak.

A nemzetközi háborúellenes liga novemberben előadásokat tartott a londoni Central Hall dísztermében. Az előadáson francia, olasz, német, holland, amerikai, angol és indiai szónokok szerepeltek. Franciaországot De Jouvenel, Olaszországot Nitti, Németországot Schönaich báró képviselték. Az előadásokat vita követte, amelyben a vallási, ipari és

munkás-szervezeteken kívül az angol parlament több tagja is résztvett.

A monacói játékkaszinó 47.5 millió frankra emeli fel alap-tőkéjét, mint ezt most rendkí-vüli közgyűlése elhatározta. Az új részvények darabját hat-ezer frankért bocsátják ki és ezekre a régi részvénybirtoko-soknak elővételi jogot biztosítanak. Hány népjóléti intéz-ményt lehetne fenntartani, hány éhező szegényt lehetne támogatni ennek az összegnek a kamataiból.

Református nők munkája. A vallásügyi minisztérium jó-váhagyta az erdélyi ref. nők szövetségének alapszabályait, s így most már semmi akadá-lya annak, hogy erdélyszerte meginduljon asszonyaink és leányaink szervezkedése. Ko-lozsváron és Marosvásárhe-lyen nagy lelkesedéssel alakít-ották meg a helyi tagozato-kat, az előbbinek dr. Makkai Sándorné, az utóbbinak Ke-leti Péterné lett az elnöknője. A szövetség célja a hitélet ápolása és a jótékonyság gya-korlása.

Katholikus megújhódás. (Az amerikai Ref. Church Mes-senger c. lapból.) A kath. megújhódás a legfontosabb jelenség nemcsak Angliában, de természetesen is. A brit szigetek vallásos életében és talán az egész brit nemzet életében is. Erre mutat az, hogy a harmadik angol-katho-likus gyűlésen a londoni Al-

bert-hallban mintegy 10.000 ember vett részt s egy hétig naponta három-négy ülés kö-tötte le a hallgatókat. Ugyan-csak tartottak üléseket a Queen- (királynő) hallban és London más halljaiban s templomaiban, továbbá negy-ven vidéki központban is. Az üléseken 22.000 dollár (kb. 3 és fél millió leu) gyűlt össze a propaganda célokra előirány-zott 30.000 dollárból (4 és fél millió). Világos — jegyzi meg egyik egyházi lap cikkírója — hogy ezek az emberek gyakor-latilag is szeretik megmutat-ni, hogy hisznek is abban, amit vallanak. — A gyűlés melegen üdvözölte a jelenlevő tengerentúli tagokat s elsősor-ban azokat, akik az amerikai küldöttség tagjai voltak. A gyűlést követő vasárnapon az Oxford Street-i (London egyik legforgalmasabb utcá-ja) Mindszentek templomában amerikai liturgia szerint vég-zett mise volt, melyet ameri-kai papok celebráltak. A pár-tatlan megfigyelőnek úgy tet-szik, hogy az angol-katholikus mozgalom növekedése a meg-győződés erejéből, az evangé-lium határozottságából, vala-mint az emberi szükséglet látó gondoskodásból és önfeláldo-zó szolgálatból származik. — Református anyaszentegyhá-zunkra nézve pedig intőjel, hogy Róma ébren van, tehát nekünk sem szabad megtür-nünk a magunk körében az ál-mos, tunya egykedvűséget.

(Sz.)

A skót külmisziói munka.

A mi skót egyházunk tagjai gyermekségüktől kezdve meglelt korukig a külmiszió légkörében élnek. Nálunk az ifjúság hősi eszményei azok a férfiak és nők, akik mint miszionáriusok szolgálták az egyházat — és minden ifjúnak felesillan a szeme, ha Livingstone Dávid nevét hallja. India, Kína, Afrika, a távoli Kelet és az óceánok szigetei mind ismert nevek előttünk, már gyermekkorunkban, később pedig személyes kapcsolataink fejlődnek ki, miután gyakran érnek bennünket az említett világrészekben munkálkodók látogatásai.

Az indiai misziói területeken, Bengáliában, Santaliában, Madrasban, Nyugatindiában, Hyderabadban, Nagpurban és Razsputanában több mint 200 miszionáriusunk él, családotstul. Kínában van körülbelül száz hittérítőnk, Afrikában, különösen a déli nagy kolóniákon, Kalabárban és Nigériában, nemkülönben a nyugati Aranyparton, továbbá a középafrikai Livingstoniában, mintegy háromszáz. Az Újhebridákon és Jamaicában valami huszonöt miszionáriusunk működik, szóval összesen több, mint hatszázan vannak. Emellett van természetesen belmiszióink is, van azután európai, úgynevezett kontinentális miszióink és zsidó miszióink, az utóbbi csoportnak egyik legújabb állomása Kolozsváron van.

A skótok nevezetesek a takarékoságukról, akár komoly vállalkozásokról van szó, akár szórakozásról. Ha azonban megismerkedünk a világ különböző népeivel, rájövünk, hogy az anyagi és pénzügyi kérdések egyebütt még jobban foglalkoztatják az embereket, mint a derék szigetlakó skótokat. Úgy, hogy bizonyára az önök elméjében is felötlik a kérdés: „Miből tartják el ezt a sok miszionáriust?” Az 1926. évi számadások mutatják, hogy külmisziói célokra 533 ezer angol font, azaz hozzávetőleg 427 millió leu ment el. De ebből minden penny egyháztagjaink önkéntes adománya volt. Nemcsak otthon, hanem a gyarmatokon is, akármilyen primitív benszülöttek is legyenek, az új keresztyének hamar megtanulják, hogy az egyház támogatására hozott áldozatok keresztyéni kötelessége a legszentebb kiváltság.

Amit eddig mondtam, csak általános kép. Az említett világrészek és országok legtöbbjét én is, akár önök, csak névről ismerem. Azonban Középafrikában nyolc esztendőt töltöttem

el, mint a skót Egyesült Szabad Egyház misszionáriusnőink egyike s így az ottani helyzetről és egyházi életről szeretnék egy szemléltető leírást adni.

Én a livingstoniai missziói csoporthoz voltam beosztva. Ezt a missziót ötvenegy évvel ezelőtt indították meg a nagy Afrika kutató misszionárius, Livingstone Dávid emlékére. Tavaly volt a misszió félszázados jubileuma s afrikai egyháztagok ezreinek jelenlétében ment végbe az ünnepség. A missziót dr. Laws szervezte meg, aki 1875-ben tört magának utat a hegyi bozótokon keresztül a Nyassa-tó kék vizéhez. Még ma is ő a missziói állomás feje s tavaly, az ünnepen, kinyújtott karral mutatva a kék tótükkörre, így szólt: „Adjunk hálát Istennek, mint ahogy hálát adtunk ötven évvel ezelőtt, amikor megláttuk ezt a vizet — és énekeljük el a dicséretet, amit akkor énekelünk. Isten segített a multban, ő a mi reményünk a jövőben!” Milyen csodálatos ennek az ötven évnek a története. Ötven évvel ezelőtt a rabszolgakereskedés virágzott itt, arab hordák portyáztak a tó partjain, a falvakat cövekkerítések vették körül, a rablótámadásoktól való félelem miatt, szörnyű barbárságok fordultak elő mindenütt. De mindennél rettenetesebb volt a tropusi lázakkal való állandó harc, mert akkor a forró égővi ragályok kórokozói és gyógyszerei még nem voltak ismeretesek. Tavaly, utazásaim közben, láttam is három fiatal misszionárius sírját, akik a missziói telep első éveiben haltak el.

Körülbelül harminc évig tartott a bennszülöttek nyugtalansága és ellenségeskedése. Mombera, az egyik legerősebb törzs főnöke, megfogadta, hogy kiűzi a fehéreket országából, amelyek éppen a középpontjában állítottak fel egy missziói házat. A főnök haditanácsot tartott vezéreivel s elhatározták, hogy a hajnali derengésben lepik meg a misszionáriusokat. A támadásra kijelölt nap hajnalán harc díszben, dárdaikkal és ijakkal felfegyverkezve indultak el a dombon épült missziósház ostromára. Amint azonban a domb oldalán a ház közelébe értek, rémülten hökkent vissza a támadásra felkészült tömeg. Akkor kelt fel a nap és amint sugarai a ház ablakaira estek, fényük izzó vörösen verődött vissza. A bennszülöttek soha se láttak még üvegablakot életükben és azt hitték, hogy tűz csapott ki az ablakokon, amivel a misszionáriusok jó szellemei akarják megvédeni a fehér embereket. A támadásból riadt visszavonulás lett. A misszionáriusok, akik imádkozva készültek a halálra, szintén Isten szabadítását látták a dologban és boldogan adtak hálát menekülésükért.

Ugyanazon nap estéjén Mombera ismét megjelent a missziói telepen, de most már bééks szándékkal. Mombera elmondta a misszionáriusoknak, hogy miután a nagy Fehér Szellem tűzvédellel oltalmazza meg őket, ő és népe is elhatározta, hogy odaszegődnek ehhez a nagy védőszellemhez. A bennszülött harcosok összetörték lándzsáikat és nyilaikat s odarakták a misszionáriusok lábai elé halomba. Így hódolt meg a legerősebb hadakozó törzs Krisztus egyháza előtt. Rendre a többi törzsek is megszolidultak és békét kötöttek. A békével együtt megjött a bennszülöttek nevelhetőségének ideje is. Lassanként olyan lelki ébredés ment végbe közöttük, hogy a végén tömegesen tértek át a keresztyén hitre.

Eleinte nem voltak keresztelesek, sőt amikor elkezdődtek, akkor is csak egy vagy kettő esett egy évre. Annál a törzsnél, ahol én éltem, az első kereszteleés 1901-ben volt, amikor hat felnőtt keresztelekedett meg. Ettől kezdve évente volt öt-hat kereszteleés, egész 1920-ig. A háború után azonban olyan tömegmozgalom indult meg, hogy egy alkalommal háromszázat kereszteletek meg egy napon szemem láttára. Mi történt? Ki tudná megmondani? A szél fú és nem tudjuk honnan jó vagy hová megy. Azt azonban tudjuk, hogy ott az Isten lelke működött és aki látta azoknak a krisztusi fogadalmat tevőnek az örömittas arcát, tanuskodhatik, hogy igazán új életbe léptek át. Mi, akik ismerjük a bennszülöttek falusi életét, tudjuk, mennyi kísértéssel és nehézséggel kell megküzdenniök a megtérteknek, s bizony néhányan vissza is esnek közülük, de a sokaság megmarad diadalmas hitében.

Ezek a megmaradtak a jövő reménységei. A bennszülött munkatársak segítsége a legfontosabb tényező a misszióban, mert csak az anyanyelv képes arra, hogy a vallás legmélyebb titkait elvigye a lelkekhez.

Isteni hívás nyilatkozik a külmisszióban. Akár nyugaton szól, akár keleten, egyet mond: Menjetek el és hirdessétek az evangéliumot. Kinek? Mindenkinek. Hol? Mindenfelé a világon. Milyen dicsőséges is az evangélium, amely mindenki kincse, a mindnyájunké. Mi az a kincs, amit Isten adott nekünk? „Isten úgy szerette a világot, hogy az ő egy-szülött fiát adta, hogy aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.“ (Ján. 3:16.) Örökélet, az Isten szeretetében való hit által, mely szeretet a Krisztust adta, hogy meghaljon a mi váltságunkért. Ez az a parancs, amely mindannyiunkat elkötelez és együvé fűz. Krisztus egyháza diadalmas egyház, világrészről világrészig, óceántól óceánig és az erdélyi református egyháznak jutott az a fontos szerep,

hogy összekötő láncszem legyen a kelet és a nyugat között. Ha mindenki creje és buzgósága javát fejti ki, majd meg fog valósulni az eszmény, amit ez a szép skót egyházi ének hirdet:

Ahol csak ember lába járt e nagy világon át,
A választottak hirdetik Isten örök szavát:
Hallj meg egész lakott világ, halljátok nemzetek,
Isten dicsősége megáll és győz minden felett.

Chisholm Róbertné.

A vallások és felekezetek eloszlása a földön.

Európát túlsokra beesüljük, az egész földet jogosulatlan európai előítélettel szemléljük. A valóságban pedig Európa úgy területi nagyságára nézve, mint pl. vallási tekintetben is, sokkal szerényebb helyre szorul. Csak egy kevéssel nagyobb, mint Ausztrália, Amerika és Ázsia négyszer akkora, Afrika pedig háromszor akkora. És egyedül Kinának épen olyan sok lakósa van, mint Európának.

95,5% keresztyénnel Európa a lekeresztyénibb kontinens. De ennek alapján azt tételezni fel, hogy a világ is keresztyén, ismét egy európai előítélet lenne. Mert, bár a keresztyénség a legnagyobb vallás, mégis csak egyharmadát foglalja magában a föld lakóinak.

A föld lakói közül keresztyén körülbelül 35 százalék. A keresztyénség az egyes földrészekben nagyon különös módon oszlik meg. Amerika és Európa körülbelül 95%, Ausztrália 85%-ában lakosságának keresztyén. Ellenben Afrika lakóinak csak 5%, Ázsia lakóinak pedig csak 2,8%-a keresztyén. Pedig éppen Ázsia a döntő, mivel lakószáma csaknem kétharmadát teszi ki az emberiségnek. Hogy itt a keresztyének elenyésző töredékét képezik csak a lakosságnak, könnyen megérthető a buddhizmus, brahmanizmus és mohamedánizmus uralkodó hatalmából. Ha az ember áttekinti a keresztyénség eloszlását a földön, meg kell állapítsa, hogy a keresztyénség csupán Európában és az európaiaktól benépesült Amerikában otthonos. Mert ezen a két kontinensen lakó európaiak az összes keresztyének 93%-át teszik.

A föld összes keresztyénei közül Európában 68%, Amerikában 25%, Ázsiában 4.6%, Afrikában 1.4%, Ausztráliában 1% lakik.

Még csak az a kérdés van hátra, milyen az egyes keresztyén felekezetek erővisza egymáshoz képest. Németországban a lakosság kétharmada protestáns, egyharmada katolikus. Ellenben az egész Európában fordított az arány.

A keresztyének közül Európában római katolikus 47%, protestáns 26%, görög egyházhoz tartozó 27%. Az egész földön: római katolikus 47%, protestáns 32% görög egyházhoz tartozó 21%.

A katolikusok aránya a protestánsokhoz úgy aránylik Németországban, mint 2:1, Európában, mint 2:1 és az egész földön, mint 3:2.

A „Die Christliche Welt“ f. évi 11. számából átvett fenti statisztikához csak egy pár rövid megjegyzést akarunk hozzá fűzni. A keresztyénség helyzete, számarányát tekintve, amennyiben a föld lakóiból minden 100 közül csak 35 a keresztyén, nem mondható rózsásnak, különösen ha tudjuk, hogy egy nagy ébredés és ellenséges magatartás a keresztyénséggel tapasztalható a nem keresztyén népek között. A világ vallások közül a számban a keresztyénség után következő buddhizmus hatalmas erőfeszítést fejt ki nemcsak jelenlegi pozíciója megtartása érdekében, hanem egyenesen hódító szándékkal. Ceylonból kiindulva Európát akarják miszcionálni. Az első kolostort Angliában akarják felállítani angol fiúknak és leányoknak, mint buddhista tanítóknak kiképzésére.

A másik, amire a figyelmet fel akarjuk hívni, a protestáns és római katolikus egyház híveinek száma közötti aránylag csekély különbség mellett a római egyháznak összehasonlíthatatlanul nagyobbnak tetsző világhatalmi pozíciója.

A harmadik: a görög egyháznak sokkal nagyobb hatalma, mint azt közönségesen figyelembe szoktuk venni. Jó lenne nekünk, kik itt élünk a kapujában, nagyobb gondot, több figyelmet szentelni a görög egyház tanulmányozására.

Vásárhelyi János: Tudom, kinek hittem. Egyházi beszédek. Kolozsvár. Minerva 1927.

Egy ref. koll. tanár, aki évekkkel ezelőtt repatriált s aki sokáig Vásárhelyinek hűségesebb hallgatója volt, írta nekem róla a következő bírálatot: „Vásárhelyi szónoklata mindig a modern emberhez szól, minden egyházi beszéde az élethez kapcsolódik és a legutolsó napok eseményeit, benyomásait tükrözi. A tételeknek a mai életre alkalmazása a cél, nem a tanok fejtegetése, hisz a városi ideges ember ezekkel szemben már fölényes és türelmetlen. Vallásos fejtegetéseiben is modern álláspontú, a haladó élethez és problémáihoz kapcsolódó, ad valamit — a fejtegetésen áttetszőleg bár egyes kifejezésekben — saját egyéniségéből, életfelfogásából és céljaiból. De líraisága mellett is a beszéd felépítése és stílusa dramatikussá, szenvedélyessé, teletüzdeltve esetekkel és történetekkel, élete benyomásaival ifjú korából, tanulmányaiból, utazásaiból, olvasmányaiból. Nagy olvasottságából hivatkozik tudományos, művészeti és szépirodalmi művekre, az ókortól elkezdve napjainkig minden szakszerű nagy ember szavaira, magánéletére, a legnagyobbakat is odaállítván, mint embereket a krisztusi felfogás mértéke alá. A szószeréről irányítja híveinek lelkét, családi, társadalmi, egyházi és nemzeti életét, az egyház és iskolák iránti érdeklődését és áldozatkészségét, amiként a biblia szavain keresztül szólani lehet, de mindig hat valami irányban. Hatni akarása előadását is színessé, lelkessé teszi. Most veszem észre hogy ezt más pap is így csinálja. Ő azonban tud adni a mai megfáradt és agyongyötört embereknek a szószeréről megnyugtatót, hitet, reményt, erőt az életre, mert szavaiból az embereknek, az életnek és javainak szeretete látszik s nagy életkedve és energiája mellett felfogása a legemelkedettebb, életfilozófiája a legegészségesebb. Hite a legerősebbnek s szíve-lelke oly gazdagnak mutatkozik (szavai és szíve őszinteségét csak az Úr vizsgálhatja), hogy a hívek mindig azzal távoznak: mennyit adhat még nekünk ez az ember!?”

Leközljük ezeket a sorokat abban a reményben, hogy nem követünk el ezzel indiszkréciót. Alig találtunk volna hűségesebb rajzot Vásárhelyi igehirdetői egyéniségéről, mint ennél a világi embernél, akiben úgy látszik „jó földbe esék a mag.” Állandó kontaktus a modern étellel, ennek problé-

máival, vívódásaival s szólani a mai világnak a Krisztus szellemében — íme ez Vásárhelyi programja. A bíráló nem fejt ki, hogy miért tud adni megnyugtatót, hitet, reményt, erőt, miért tud lelkesíteni, irányítani, áldozatkészségre buzdítani. Ennek oka már nem az ő modernségében van, hanem abban a keresztyén lelkületben, amit mindinkább igyekszik magára öltözni, az Irás és az élet állandó tanulmányozása útján elsajátítani. Ebben a belső fejlődésben, amiről fentti ismertetés találóan mondja, hogy „csak az Úr vizsgálhatja“, vannak meghaladott stádiumok, új álláspontok, eredmények, távoli célok s ha ezek a prédikációkban váltakozva merülnek fel, ez annak a bizonyosága, hogy Vásárhelyi nemcsak talált már, hanem még keres. Talán éppen ezért tud annyira hatni a mai emberre.

Prédikációs könyvet világi embereknek ajánlani ma már sokan anakhronizmusnak tartják. Pedig egy Ravasznek és Prohászkanak a nagy népszerűsége a könyvpiacra mutatja, hogy a mai ember nemcsak a rádió elvesző hanghullámaiban, hanem mindennap kézbevehető könyvekben is akarja bírni az Igét. Ha Vásárhelyi beszédeit is a m i n d e n k i által élvezhető, m i n d e n k i t építő prédikációk közé sorozzuk, annak oka nem a könyv reklamározása, hanem református hitéletünk elmélyítésének nagy érdeke, aminek egyik legfontosabb eszköze az otthoni épülés. Valami csodás varázsa van minden lelki életet élő ember előtt a Bibliáról és a benne levő igazságokról való beszélgetésnek. Beszéljessünk a csendes téli estéken ezekről Vásárhelyivel is, hátha mi is, akik szintén annyiszor vagyunk „megfáradt és meggyötört emberek,“ felüdülünk az ő szerető lelkénél?

N. G.

Isten hatalmas keze alatt.

Dr. Gönczy Lajosnak e cím alatt egy új prédikációs könyve jelent meg. A szerzőt nem, de a könyvét be kell mutatni az olvasó közönségnek. Egy pár rövid sorban érdemi leg nem sokat lehet mondani egy könyvről, bár erről nagyon sokat lehetne és kellene is.

Igehirdetésünk is megújulásban van és ennek a megújulási folyamatnak igen kiváló jelensége ez az új könyv. Harminc prédikációt tartalmaz, melyek mind specialis viszonyok között specialis gyülekezeteknek specialis kérdéseiből születtek. Legnagyobb érdeme, hogy mindenik beszédében

feltétlenül kitetszik a gyülekezete életét az „Isten hatalmas keze alatt“ figyelő lelkipásztor komoly töprengése. Ez a hangulat uralkodik mindenik beszédén s épen ebből kifolyólag áll elő az a jóleső érzése az olvasónak, hogy ezek a beszédek úgynevezett „szavallhatatlan“ beszédek.

Végre valahára öröm látni ennek a jóirányzatnak mind nagyobb térfoglalását egyházi-beszéd irodalmunkban. Az Isten hatalmas keze alatt megalázódott léleknek valóban nincs és nem is lehet egyéb és másképen való mondani-valója, mint amit és ahogyan a Szentlélek diktál.

A predikációk címei is egytől-egyik mutatják, hogy szerzőjük a mindennapi problémákhoz nyul hozzá. Olyan kérdésekhez, amelyek minden nap előfordulnak, állandóan érdekelnek és foglalkoztatnak minden lelket. Innen fogja fel a lelkeket a megoldás magasságára a Jézus mindent megoldó hatalma alá. Így lesznek aztán a mindennapi problémák, nehézségek, idő és korszak kérdések az Isten hatalmas keze alatt megoldoztatva, hogy valami kedves és reális optimizmus lehessen minden predikációja legjelentősebb vonása. Ez a biztos és indokolt optimizmus minden predikációjának ismertető jele. Nem könnyű és felületes optimizmus, hanem szükségszerű következménye a megtusakodott kérdéseknek. Olyan eleven összefüggésben vannak a gyülekezetek frapirozott szükségével, hogy több predikációja éppen ezért elvégezte minden célját abban a pillanatban, ahogy szerzőjük elmondotta, aktualitását elveszítvén azonnal, de éppen ez bizonyítja, hogy elmondásukkor meg is találta velük a lelkeket.

Ezekből a jó erényeiből következhetnek némi hibái is. Nem szabad azonban ezeket a hibákat tisztán a Gönczy rovasára írni, mert a még átmeneti vajudások hibái ezek. Ugyanis szent az az akarása, hogy a keresztyén optimizmus végre valahára ne egy indokolatlan és utilisztikus „captativ benevolentiae“-ben érvényesüljön, hanem a maga szent igazságában. Ennek az akarásnak tiszta szolgálatában állnak elő olyan hibái, amikor optimizmusában megtörik a bűnhánat szigorú fensége (XIII. predikáció), bár ezt is elég jól kijavítja a XVIII. predikációban. Ebből az optimizmusból következik az is, hogy sokszor az adhortatív elem nem áll arányban az indokolás anyagával.

Tendenciájáért nagy örömmel üdvözljük ezt a könyvet. Ezek a predikációk igen jó példái annak, hogy hogyan predikáljunk. Nemcsak hivatalosoknak, de másoknak is igen ajánlatos olvasni való.

—a—y.

Kecskeméthy István: A Márk szerint való szent evangélium őseredeti alakjába visszaállítva.

Aki Jézusról akar tudni, annak nagy irodalom áll rendelkezésére. Írtak róla tudományos munkákat, építőirányzatokat, bibliamagyarázatokat, prédikációkat. Sok olyan van közöttük, amelyik igazán tud útbagazítani vagy tud irányt mutatni Jézus felé, de ha Jézussal magával akarunk találkozni, akkor egyetlen útunk van: az evangéliumok, melyeket a reformáció óta a maguk egészében anyanyelvünkön olvashatunk. A panasz azonban az, hogy bibliafordításunk nehézkes s nem érezteti eléggé Jézus szellemét, nagyságát, nem érezteti abban a valóságában, melyben azok érezték, kik az evangéliumokat írták. Jó bibliafordítást kívánunk, mely Jézust a Krisztust állítja eléink oly frissen, oly elevenen, mint maguk az eredeti evangéliumok. A bibliai tudományok kiváló régi művelője, ki maga egészen a biblia levegőjében él ilyen fordítását adta ki a Márk evangéliumának, ennek a különös műfajnak. Csakugyan olvasásakor evangéliumot kapunk. „Első főrésze valami csodálatos mélységgel tudja velünk megéreztetni, hogy Jézusnak édes, szelid személye hogyan tölti be ezt az egész vad és nyomorult világot gyógyító munkával, szeretetteljes gonddal; második főrésze pedig földöntúli fényt áraszt el e földi világ felett, a Krisztus világának fényét, mely mindent megszentel, mindent átalakít: a szenvedést boldogsággá, a terhet édes szolgálattá, a halált diadalmas életté. Akik ezt a könyvet lélekkel olvasák, úgy járnak, mint a tanítványok a megdicsőülés hegyén: utóbb nem látnak mást, csak Jézust egyedül önmagukkal.“

Kecskeméthy István a hellén eredeti Márk evangélium fordításával csakugyan így láttatja meg Jézust. Mi az ő fordítási biztosságának, erejének a titka? Kettő: 1. tudományos felkészültsége, 2. s hittel párosult művészi ereje, melyel nemcsak beleélté magát az evangélium világába, hanem édes anyanyelvünkön a maga teljes bájában s erejében érzéltetni is tudja.

Igy kapjuk mi a fordításban a szöveget az újabb kritikai kiadások alapján a ritmus útmutatása szerint az eredeti szabad gondolati verselésben, melyben a cél nem a nyelv külső muzsikájának létrehozása, hanem a gondolatok benső összefüggésének kicsendítése. A szerkezet pontos kitüntetése pedig elősegít abban, hogy megérezzük: ez az evangélium nem egy élefrajza Üdvözítőnknek, hanem a legősibb keresz-

tyén hitvallás, mely azt fejezi ki elragadó erővel, hogy „Jézus a Krisztus.“

A fordítás eléri célját. Az evangéliumot műalkotásként adja át nekünk, mely hőstét és annak munkáját művészi eleven egységben állítja elénk. Tudomány, művészet, hit, szeretet áll itt szolgálatába az evangéliumnak, mely számunkra íratott. S így ez a műalkotás kiváló evangelizáló füzet: azzal az igénnel lép elénk, mellyel eredetije íratott. Olvasni is, terjeszteni is ezért igazán érdemes és igazán kell.

J.

<><>

Erdélyi szépirodalom 1927-ben.

Mikor valaki ma 1927-ben az erdélyi irodalom nyolcadik évéről ír beszámolót, örömmel könyvelheti el, hogy most már minden év juttat Erdélyből igazi, nagyjelentőségű eseményt az egyetemes magyar irodalomnak. A magyarországi magyar irodalom oldott kéveként magános, életből kimenekülő szögletekbe úzte az írókat. Őrzik és szorongatják azt a langszert, amit a nagy háború előtti élet megismerést és életet habzsoló lendülete formált. A nemzet tiprottsága csupán a szellemi testvérharcban és egymás elleni „muskva-vezetés“ben nyújtja tragikus szomptomáit. Az erdélyi magyart a történelem megragadta és egy hideg, pusztva fensikra állította új világteremtés, vagy fehér tábla elé, hogy azon megjelenjenek azok a rajzok, amiket elpusztíthatatlan ereje és magára maradt önmegismerése lát. Közzelebb Istenhez, magasabban azok fölött az istenek fölött, akik földön csak fegyverek lettek az emberkezekben. Az erdélyi irodalomnak, hogy egy különös és ma már a maga jelentős értelmében nem használt kifejezéssel éljek — „protestáns“ lendülete van. Kerek szeme, amelyből a gyermek tisztasága, a férfi tragikus biztonsága s az agg mult idézése bontja a jelent. Ennek az új léleknek — mert hiszen új ez a lélek az elmúlt évtizedek lélekvilágából nézve — megnyilvánulásait ma már fokozott figyelemmel és fokozott izgalommal nézi a magyarországi magyar; szellembáborút terem köréje; próbálja elzárni magától, mint a friss levegőt vagy éppen mélyen lélelki be.

Igy lehetett Erisz almája ott künn az a könyv, amit M a k k a i Sándor írt Ady költészetéről „M a g y a r f a s o r s a“ címmel. Így lehetett Erisz almája, de egyúttal olyan lelkek összehozója és főlemelője, akik eddig egymással

szemben álltak. Termékeny vihar. A könyv jelentősége kitágul: az Ady-kérdés a század eleji nemzedék kapunyitó kulcsa. Az a nemzedék pedig, amelynek életáramát, sőt mondhatni életét adta a század eleji kultúrnemzedék elleni harc, midőn ezzel a könyvvel szemben hadakozott, már a harmadik nemzedékkel állott szemben. A könyv erdélyi és emberi nagy jelentősége az a tiszta és éles levegő, az égi kék, amelybe megfürdik a világnézeti viaskodásokban beszenyeződött kérdés és oda emelkedik abba a tiszta világba, amelybe minden nemes harc kívánczik. Makkai a szentségből kifutó eszmény-sugarak útvonalán indul, a szép, jó és igaz sugarán s amikor ítéletét lerakja a marakodó lelkek köze, gesztusában ott remeg valami a martiromságból és sok a méltóságból. Itt áll, másképp nem tehet. Tudja, hogy szemben álló csatasorok között beszél és hüti mindkét csatasor felhevült ítéletét. Az eszthetikai tolvajnyelv raffinaltságainak, kozörködésnek könyvében nyoma sincs, eszmények előtt állva vall, mert kérdezte őt a jövőendő, az ifjúság, amelynek érkező lelkét foglaló szándékokkal szennyezték tragikus marakodások. Makkai igazi püspöki tallárban áll, amikor nagyszerű könyvében, mint író beszél. És cselekszik benne az erdélyi vezér is, aki most is Scyllák és Carybdisek között kell vezetnie népét, nemcsak a multban. Méltán vett róla tudomást és harcolt könyve körül az egész magyar lakta föld s az erdélyi magyar írók marosvécsi találkozásukon méltán koszorúzták a Kemény János-díjjal.

A mai Erdélyből néz a magyar bozótba a Gulácsy Irén szeme is, aki hatalmas, nagyszerű Mohács-regényét, a „Fekete völgyek“-et megírta. Moháccsal és a magyar história Mohács körüli mozzanataival többen foglalkoztak drámában, regényben az 1918. utáni években. Vonzott a nagy analogia. De ezek az írásművek vagy mögötte maradtak a téma monumentalitásának, vagy beléjük hullt a napi harcok egy-egy hamis hangja. Vagy csupán az ember jelent meg a rajzon, az az ember, akit a költő ma lát s a véletlenül adódó témába, mint új vázába, beállítja. Nem az örök ember tehát, aki minden időknél mond és tesz, hanem, akit ma az irodalom divatos szeme lát. Ezek fölé az írásművek fölé emelkedik monumentalításban, az egész széles és szomorú magyar élet erős, biztos és tiszta kezű megfogásával a Gulácsy Irén regénye. Innen nézte, Erdélyből, azt a maihoz szomorúan hasonló, ugyanolyan hullámokkal háborgó és ugyanolyan fellegek alatt sötétedő kort. Erdély podiumáról

hullatja a kijózanult, hitté és munkává keményedett könyveket a magyar földre. Czibak Imre és Tomori Pál életfonalához kapcsolódnak a Mohács körüli magyar élet jelenei, mint egy dallamhoz az a kíséret, amely magába fullasztja a dallamot magát. Tomori elesik Mohácsnál, élettragédiája a nemzet tragédiájával teljesül; Czibak Imre lelkében a nagy pusztulás fölé felvillan egy reménysugár: Erdély

Mindjárt a leszakítás után az első pillanatban a nagy történelmi hullám ütese olyan erős és friss volt, hogy csupán a jelen égető problémáit dobta az író elé, vagy kiützte a jelenből amultba, hogy onnan nézzen vissza; mert a multból elviselhetőbb az örök jelen. De a tragikus jelen művészietlen kuszáltsága, egyik napnak szemben állása a másikkal eltakarták az emberből azt, ami független időtől, helytől, független a „véletlen“ és időszerű adottságoktól. Így került az író vissza azok felé az örök területek felé, ahol az ember kortól elvonatkozva izoláltan áll, a maga apró, kis tragédiáival és mozgatóival. A téma visszaszűkülött individuális vagy zárt lélektani problémák felé. Azok után a politikai jelenbe kapcsolódó és történelmi témák után, amelyek az elmúlt évek regényeiben kerestek formát, 1927-ben napvilágot láttak olyan regények, amelyek mit se tudnak a mai politikai jelenről, klasszikus elzárkózással tiszta emberi meséket mondanak. Ilyenek Kisbán Miklós regénye: a „Reggeltől-estig“, Kádár Imre regénye: a „Nászrepülés“ és Ligeti Ernő regénye: a „Kék barlang.“

A Kisbán Miklós regénye két ikernővér életét s a világ felé forduló nyugalom mögött elrejtőző halk tragédiáját beszéli el rendkívül bravuros művészi keretben, olyan kompozicionális erényekkel, amelyek európai nivót jelentenek. A regény kis számú szereplőjével és világ felé elzárt ablakával a klasszicizmus alkotó módszerét idézi élénk. A művelt olvasó szempontjából regényének nem kis érdekességet ad az, hogy teljesen mentes attól a nagy keleti, különösen orosz hatástól, amely ma szinte uralkodó hatásnak mondható az egész európai regény-irodalomban, s amellyel szemben ma már az „európai gondolat“ hívei tudatosan is megpróbálják felvenni a harcot.

Kádár Imre regénye egy erős férfi és egy erős nő szerelmi keringése egymás körül, míg végre az elválasztó társadalmi kötések szétszakításával teljes ízzásba nyul ki ez a szerelem, kiteljesül egy végső tragikus pillanatban, amely után a férfi, mint a méheknél a kiválasztott here, a halálba hull. A regény főerénye a mese ökonomikus, minden felesle-

het olyan könyveket, amelyek legalább is külön lapokat érdemelnének. És lehet igazságtalan abban is, hogy valamit elfelejt, vagy kiemel olyat, amit magával temet majd az elmuló év. De hiszen ez egy év távlatra csak; inkább az erdélyi magyarság 1927. évi szépirodalmának mozdulatait rögzíti. Az életről beszél csupán; az élettről amely inkább teremt a halálnak, mint az örökéletnek

Kovács László.

MEGBESZÉLÉSEK.

Lelki egyház.

A földkerekség lakóinak kisebb része keresztyén, nagyobb része máshitű. A keresztyének között is jelentékeny azoknak a száma, akik csak névleg tartoznak egyik vagy másik egyházhoz, de lelkük belső világa tekintetében idegenek attól. Nem csoda, ha az intézményes keresztyén egyház 2000 éves multja alatt nem tudott nagyobb eredményt felmutatni, mint amekkorát elért, s ami szomorúan kevés ahhoz képest, amit el kellett és el lehetett volna érnie. Minden időnek megvoltak a maga kételkedői, akik kérdésessé és vitássá tették a legnagyobb igazságokat s ez a mi századunk különösen gazdag a kételkedőkben. Azokról, akik a keresztyén-ség igazságait mindenestől tagadják vagy kételkedéssel fogadják, ez alkalommal nem aktuális beszélnünk, de nem szabad elfeledkeznünk a szkeptikusoknak arról a tekintélyes csoportjáról, amely az intézményes egyház munkáját, működését, célkitűzéseit és értékét teszi gúnyos, rosszindulatu, lekicsinylő kritika tárgyává. Tizezren és tizezren vannak művelt, modern és magukat irányadó vélemény nyilvánítására jogosítottnak tartó emberek, akik mélyen meg vannak győződve arról, hogy az egyház létjogosultsága legfeljebb arra alapítható, hogy hosszú és szép tradíció áll mögötte, de egyébként az egyház előttük nem jelent egyebet, mint idejüket mult, üres formaságok tömegáhitatot szuggeráló birtokosát s őrizőjét.

Előttünk tisztán áll, hogy az ilyen beállítás valótlan. A helyzet nem ilyen rossz és nem ilyen fekete. Mindazonáltal, ha az ilyen kritizálgatást el is kell utasítanunk, önömagunk kötelesek vagyunk a legszigorúbb és leglelkiismeretesebb önbírálattal számbavenni az erőinket, a feladatainkat és a fogyatkozásainkat. Nem tagadhatjuk, hogy a fogyatkozásaink félcélesen elharapóztak. Azért kell így, többes szám első

személyben, leszélnünk, mert a fogyatkozásoknak nem az egyház az oka, hanem mi magunk vagyunk. Hanem a mi hibáink és mulasztásaink kontinuitásának nagyon guzsba köti az egyházat és olyan árnyakat vet, amiket nem lehet nyitott szemmel észre nem venni. Hogy csak egy nagyon általános tényről állapítsak meg, manapság az egyház és a világ, az a külső világ, amittől a jánoszi iratok úgy féltik és óvják a keresztyéneket, igen megelegetten és boldogan élnek együtt. Időről-időre az egyház részéről elhangzik egy-egy tiltakozás vagy protestáció felemelt hangja. Adódnak olyan alkalmak is, amikor úgy tetszik, mintha szakadás következne be a világ és az egyház között. De valahogy még mindig úgy alakult a helyzet, hogy a szakadékok áthidalódtak. Természetesen általánosságban beszélek s túlnézve az egyháztörténelem egyes részletadatai felett, a ma mutatkozó állapotokat szemlélem. Igaz, hogy ezt az egyezést a világ és az egyház között ki lehet magyarázni, még pedig többféleképen. Lehet úgy beállítani a dolgot, hogy a világ odáig kultúrálódtott, hogy belátja az egyház szükséges voltát és jószántából alkalmazkodik hozzá. Lehet úgy, hogy magának az egyháznak a kebelén belül olyan meghasonlások, schismák, mentek végbe és ismétlődnek kisebb-nagyobb mértékben folyton, hogy ha nem támaszkodna kívülfekvő tényezőkre segítségére, ha kell, kompromisszumok árán is, akkor önmagában omlana össze. Lehet harmadszor úgy is, hogy az egyháznak az a kötelessége, hogy a maga lelkületével áthassa a világot, ezt pedig nem teheti meg, ha nem hatol bele a világba, hanem izolálja magát. Akár egyik, akár másik magyarázatra nézünk, azt találjuk, hogy mindegyikben van valami igazság. De nem teljes, abszolútbecsű, hanem csak kompromisszumos igazság. Az igazi magyarázat az, hogy az egyház elveszítette szemé előtt a mennyei ország lelki látomását, amely felé, mint célhoz, törekednie kell és elfelejtette küldetésének módszerére nézve azt az ígét, hogy lelkieket lelkiekhez szabván munkálkodjék.

Amíg az egyház a megalkuvás politikájával él, ellentétben áll azzal, amit Krisztus prédikált. Krisztus a tanítványai előtt nem titkolta el, hogy hivatásuk és küldetésük nehéz terhet ró rájuk. Megmondta nekik, hogy háborgattatást fognak szenvedni az igazságért és az emberek szidalmazni fogják őket és minden gonosz hazugságot mondanak ellenük Ő érette. Mert a Krisztus neve ítélet. Akik a Krisztus nevét hirdetik és az ő nevében prédikálnak, szükségképen kell, hogy ítéletet prédikáljanak — és a világ nem szereti az íté-

letet, követ dobál az ítélethirdetőkre. Amikor tehát az egyház és a világ között békesség van, akkor a Krisztus nevében való ítélethirdetésnek elerőtlenedett a hangja. Az ige két-élű éles kard, de mi leoldottuk a kardot és a lelki fegyverek egész armaturáját s felvettünk egy jó nyugodalmas ruhát, egy békességes életre való tisztos öltönyt, amely melegen tart és kényelmes, igaz, hogy nem egészen utolsó szó a divat terén a világ mértékével mérve, de azért vigyázunk rá, nehogy azt lehessen rá mondani, hogy idejét multa.

Pedig ez az alkalmazkodás a világhoz, minden egyéb különössége és idegensége mellett, még időszerűtlen is. Érthető lenne akkor, ha a világ a saját berendezettségében, saját szempontjai szerint legalább, tökéletes lenne. Akkor azt lehetne mondani, hogy legalább egy relative szilárd pont adva van, amire támaszkodhatunk. Azonban a világ távol áll a tökéletességtől, aminek számtalan jele mutatkozik éppen a mi korunk kereső, nyugtalan, tapogatózó, forrongó életében. Valamit keresnek, ami mintegy egyensúlyozó tényező gyanánt koordinálja az életet. Lehetetlen az élet minden szféráját áttekintenünk, de az a sok próbálgatás, amivel politikai konferenciák egymásutánján új és új fogalmazásban próbálják megközelíteni azt a maradandó elvet, amely a politikát általában jellemző mohó opportunizmus helyett megbízható bázisa lesz a jövődő internacionális politikai életének, vagy ahogy az ipari és kereskedelmi viszonylatok zürzavarából az arra illetékesek százféle változatban, de lényegileg mind megegyezően, csak egy még ismeretlen módon bekövetkező megújulástól várják a kiszabadulást, vagy ahogy a szociális síkon, ahol a komoly megfontoltság helyén laza erkölcsök, a munkanélküliség mellett a dolgozni nem akarás, a népegyenlőség jelszava alatt a demagógia a jellemző tünetek, ezek várják esengve az eszmék győzedelmét, — mindez élénken szemlélteti, hogy a világ elégedetlen. Betelt az önnön bűnével, szeretné jobbra tenni önmagát.

S ha a világ nincs megelégedve önmagával, akkor minden bizonyítása felesleges annak, hogy az egyház annál kevésbé lehet megelégedve vele, tehát nem szabad szövetségét, sajátmaga kiegészítő részét, szemlélnie benne, hanem először rá kell mutatni a fekélyekre, a betegségekre, amik el-lepték a testét, aztán rá kell mutatni az orvosságra, amely meggyógyítja azokat.

Szükségtelen ennél a megállapításnál hosszasan időzni. Főképpen azért, mert a helyzet nem reménytelen. Vannak Istennel összhangban élő szívek, amelyeket szent nyugtalan-

ság és imádságba feloldódó kétségbeesés gyötör s ezeket a sziveket a szentlélek hajtja, hogy tegyenek valamit. Arral szemben kell küzdeniök, de az erő, ami üzi, hajtja őket, isteni, tehát csodákra képes. Nem is a bátorságunk hiányzik, hanem annak a tisztán való meglátása, hogy mit is kell cselekedni? Hol kezdjük el, ki zenditse meg a harsonát?

Az első szükséges dolog az, hogy az egyház térjen önmagához, tanulja meg újra a világgal szembeni missziója jelentőségét, térjen vissza az első elvekhez, az első igazságokhoz, az evangéliumhoz. Ez az új élet kiindulási pontja. Vissza kell mennünk az egyház történetének azokhoz a legelső napjaihoz és fejezeteihez, amikor Krisztus körül egy fő alatt egy testté, minden továbbinak a kezdetévé vált az első tizenkettő. Mikor az utolsó estén Jézus bucsuzik tőlük, háromszor is elismétli, hogy szeressék egymást. Az a gyöngéd, meleg szeretet, amelynek eszménye és mintája a Jézus szeretete ő irántuk, a bizonyíték az emberek előtt, hogy az Ur tanítványai voltak. Azonban van valami olyan összekötő kapocs is közöttük, ami több ennél a megszentelt szeretetnél. Az igében, „Én vagyok az út, az igazság és az élet... én az Atyában vagyok és az Atya én bennem vagyok“ a Mester úgy jelenti ki magát, mint aki minden a hívőre nézve, az élete középpontja, hitének lényege és tartalma. Hanem még ez sem merit ki mindent. A hiveknek Krisztussal való közösége, összeköttetése nem véges viszony, nem egy olyan élmény, ami egy ideig tart s azután elmulik vagy változást szenved. „Ha majd elmegyek és helyet készítetek néktek, ismét eljövök és magamhoz veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek... És én kérem az atyát és más vigasztalót, ad néktek, hogy veletek maradjon mindörökké, az igazságnak ama Lelkét.“ Alapjában véve a Krisztus egysége a hívővel olyan kapcsolat, amely, minél hosszabb multra néz vissza, annál mélyebb és szorosabb. „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők“. A tanítványok eleven erő gyanánt érezték annak a hatalomnak a működését életükben, amely úgy áramlott beléjük és rajtuk át a világba, mint a szőlőtő nedve az ágakba, a levelekbe, a fürtökbe. A szentlélek termékenyítő, vezérlő, energiafakasztó ereje át-meg áthatotta őket. Ugyhogy a tanítványok kicsi csoportjában ezt a négyes összekötő kapcsolatot szemlélhejük; közös szeretet, közös hit, közös élet, közös erő.

Igy egymás mellett ezek a szók nagyon egyszerűek és nagyon ismerőseknek hangzanak. Közös szeretet, közös hit, közös élet, közös erő. Ugy érezzük, mintha semmi újat nem

mondanának. De ez csak azért van, mert éppen az ismerős igazságok jutnak arra a sorra, hogy elfelejtjük őket és keresztülnézünk felettük, újabb, kecsgetetőbb képek, jelszavak felé. A 20 évszázados felejtésnek és más eszményekre való sóvárgásnak azonban az az eredménye, hogy a mai keresztyén egyház csak nagyon halvány mása annak a nagy eszmény-megvalósulásnak, amelynek képét a Krisztus köré csoportosított tanítványok, Krisztus egyházának útkészítői, élénk ábrázoltak. Amit Pál és Péter olyan ragyogó és ékes illusztrációkkal ecsetelt. Mindnyájunk képzeletét meg kellett, hogy ragadja az a nagyszerű hasonlat, amelyben Pál az egyházat az emberi testhez hasonlította: minden részének meg van benne a maga speciális funkciója, de minden tag a főnek engedelmeskedik és egy lendületben dolgozik az egyetlen, hatalmas célért. Vagy a Péter képe, az Isten által kitervelt és megépített hatalmas lelki házról, amelyben az összes élő kövek egyek a nagy végső eredmény érdekében. — S nemcsak az apostoli időkben, de később is, tudjuk, milyen hűséges volt az egyház az Isten által megkörvonalazott képhez, hogyan küzdött, hogyan szenvedett, csakhogy ennek a magasztos képnek a hasonmását önmagán kialakíthassa. Számbelileg kevesen tartoztak hozzá, társadalmi állás szempontjából utolsók és megvetettek voltak a tagjai, vagyonuk és világ szerinti hatalmuk nem volt, de gazdagok voltak szentlélekben: és az egyház diadalmasan állott szemben egy elpuhult, raffinált civilizációval, amelynek abban volt a fővarázsa, hogy tudott bánni és játszani az emberi szenvedélyekkel. Megállotta a helyét Róma császári hatalmával szemben és anélkül, hogy fegyverre lett volna szüksége, pusztán Istenben való bizakodásának és tisztaságának önsúlyánál fogva, győzött. A siker titka az őskeresztyének lelkesedése, Krisztus iránti szenvedélyes hűsége, egymásközi testvéri szeretete, saját jóllétük hámulatraméltó semmibevevése, világi boldogulás iránti közönye volt, ami olyan jól megmagyarázza a szolgálatkészségben és önfeláldozásban való buzgóságot is.

De a tanítványok, az apostolok, az őskeresztyén hívők is emberek voltak, és minden embernek vannak fogyatkozásai. Az egyház, az igazi lelki egyház, a Krisztus eszményi egyháza azonban olyan grandiózusan nagy, annyira felette van mindennek, hogy még nem egészen tökéletes kifejeződése is ellenállhatatlan az emberek világában.

Csakhogy manapság már oda jutottunk, hogy az egyház ezt a nem egészen tökéletes kifejeződést is csak tökélet-

lenül imitálja. Tehát ennek az eszményképnek az újbóli meglátása és az ebből vett indítások következetes keresztülvitele az, amire ma az egyháznak és a világnak szüksége van, mert a világ beteg és az egyház sem egészséges. Kétségtelen, hogy a világ azonnal reagálna, ha a Krisztus egyháza visszanyerné azt a tisztta, lelki képét és arculatát, amilyenek Krisztus elgondolta és amilyen az apostolok idejében volt. A világ halálosan unja már, hogy minden ember tetteinek legfőbb rugója az önzés, a világ kiábrándult és megcsömörlött attól a civilizációtól, amely nem tudta megakadályozni a történelem legborzalmasabb háboruját és nem tudta jóvátenni a károkat, amiket előidézett. A világ sír, vágyakozik valami jobb után, valami bizonyosság után, ami nem fog csalódást okozni. A vágyódását nagyon rendszertelenül és összefüggéstelenül juttatja kifejezésre, de kér és kérdez szakadatlanul. Az egyházra vár, hogy megadja a feleletet. De csak a lelki egyház lesz képes rá, hogy feleletet adjon.

Evégből az egyháznak meg kell ujulnia. Illetőleg vissza kell helyezkednie az ő, eredeti alapra, az evangéliumra. Az első teendő a világgal való kompromisszumok feladása. Az egyháznak függetlenítenie kell magát mindentől, ami a világ szerinti, ami földi, mert az egyház eredete és rendeltetése szerint lelki egyház. Csak a lelkiség fundamentumán, lelki struktúra szerinti berendezettséggel lesz képessé arra, hogy a világgal szembeni misszióját betöltse. Nem önmagáért van, csak eszköze egy célnak s ez a cél az egyház küldetésének a beteljesülése a haldokló világnak az élő Krisztushoz való elvezetése által.

Az a 20 század, amely a keresztyén egyház multját alkotja, az emberiség történetének legmonumentálisabb korszaka, minden tekintetben gazdagabb azoknál a megszámlálhatatlan évezredeknel, amelyek Krisztus születését megelőzték, mert minden nagyszerű eredmény dacára, amit produkáltak szegények a Krisztus lelkének azóta közölt ajándékaihoz képest. Ez a lélek az és nem külső politikai vagy hadtörténeti események, ami megkülönbözteti a lélek új világát a régi világtól, enélkül sohasem beszélhetnénk új korról, mert a világ csak öregedett, csak vénült volna, de meg nem újult volna soha. Azt azonban már láttuk — s minden bizonyítás nélkül is be kell ismerni mindenkinék — hogy noha ez a húsz század világos és kétségtelen tényekkel juttatta kifejezésre a keresztyén vallás jellegét és hatóerejét, éppen a leg-hatalmasabb lehetőségeket mégsem használta ki s a legnagyobb feszítőerejű energiával nem élt. A lehetőségek való-

sággá alakulása, az energiák érvényesülése feltételektől függött és függ, de a keresztyén egyház illetőleg annak történeti formái, nem mindenben kedveztek ezeknek a feltételeknek. Itt határozottan le kell szegezni azt a tételt, hogy az egyház és az egyházak nem a vallás, hanem a vallás teremtette az egyházat. Az egyházak reprezentálják ugyan a vallás lényegét és interpretálják igazságait a világnak, amely az egyházak szerint itéli meg a vallást, nem a vallás szerint az egyházat, — de az egyházak egyike sem vált teljes és tökéletes hordozójává a Jézus eszményének. A reformáció eredményeként és az azt követő fejlődés tisztító folyamata alatt a mi református anyaszentegyházunk megszabadította magát a keresztyénséget eltorzító és félremagyarázó kinövésektől és egész közel jutott az evangéliumi fundamentumhoz, de bizonyos tehertételek kiküszöböletlenek maradtak. Az egyház a mennyből származik, Istentől, de vannak formái, anyagi tényezői az életnek, amik földi feltételekre és földi kapcsolatokra néznek. És amit Isten dicsőségére az egyház elért valaha, azért Istent illeti a hála és az elismerés, — de mindazért, ami az egyház gyengeségéből és tökéletlen emberi berendezettségéből folyik, az a saját rovására irandó, emlékeztetőül arra, hogy milyen kicsinyek és végesek vagyunk az Ur végtelenségéhez és mennyei dicsőségéhez képest.

A végesség és gyalogság tudata kell tehát, hogy szüntelenül arra sarkalja a látható egyházat, hogy pillanatra se veszítse szemel elől a lelki egyház eszményképét. Hogy ez az eszménykép hol található fel, nem lehet vitás kérdés. Egyáltalán nem forog fenn a szükségessége annak, hogy bárki is egyebütt keresse, mint a Szentírásban s ott is az ujszövetségben, ahol az ószövetség előkészítő fundamentumvetése felett diadalmas grandiózitással szökkent a földet a mennyel összeforrasztó magaságba az evangélium.

Megújulni, megújulni, megújulni: ez az egyház állandó feladata. De nem a világ szerint, mert ami a világban új, az változandó: ma új, holnapra elavult. Csak egy valóság van, ami mindig új és mégis változatlanul örök, az Isten kegyelme. Az a kegyelem, amely a Krisztusban testet öltött. Majd ha az egyház hiánytalanul Isten kegyelmének eszközévé válik, szűnik meg a megújulás szükségessége, mert akkor örökkévalóság prespektívái nyílnak meg az újjászületett lelkek előtt.

M. A.

